

UMMÆLI

SØGUR FRAM ÚR MYRKRI

EG SÍGGI TEG BETUR Í MYRKRI
FORSPÆL TIL EIN GLEÐILEIK

Malan Marnersdóttir

Eg síggi teg betur í myrkri. Forspæl til ein gleðileik sannfærir meg um, at ein týðandi fyrimynd í tí, sum Carl Jóhan Jensen skrivar, má vera Ulysses (1922) eftir írska høvundin James Joyce. Søgugongdin er fløkt, frásagnarháttur skiftandi, málsliga er hon ein spennandi avbjóðing, á- og tilvísingarnar til heimspeki, mytologi og aðrar bókmentir í samtíð og fortíð tróta ikki eins og hjá Joyce. Tað, sum Jensen leggur afturat, er metastigið, t.v.s. eksplisittar hugsanir um frásøgnina sjálva og viðurskifti millum hana og søguna. Sum Joyce soleiðis eisini Jensen. Teir siga ikki frá, hvat slag av bók hetta er. Gaman í, Joyce setur bara orðið Ulysses á tittulblaðið, hjá Jensen er bæði høvuðs- og undirtittul, har undirtittulin í senn sipar til seksuell forspøl og til hendingar framman undan eini høvuðshending. Gleðileikur kann vera komedia [sum Jensen sjálvur hevur bent á] og so sjálvandi okkurt gleðiligt, at bókin er gleðilig. Komedieleikrit er bókin ikki, skemtilig er hon viðhvørt, men eg havi lisið hana á sama hátt sum Ulysses, við Móðurmálsorðabókini og Google við hondina.

SØGUGONGD

Eg síggi teg betur í myrkri byrjar sum so mangar skaldsøgur nær við endan á søgugongdini, og meinlíkt hinum báðum stóru prosabókunum eftir Carl Jóhan Jensen (og Ulysses) er tíðarraðið í henni rætt og øvut hvørt um annað. Gongdin er annars í heilt stuttum tann, at íslendingurin Benedikt Einarsson verður boðsendur til Berlin, har hann verður biðin at fara til Føroya fyri at endurreisa bústaðin Breiðablik hjá Balduri í norrønu gudalæruni. Hetta nýggja Breiðablik skal hava ein týðandi

leiklut í nýggja andliga Evropa, sum tjóðskapar-javnaðarstjórnin (t.e. nasistastjórnin) í Týsklandi fyrireikaði í 1930-árunum.

Bókin lýsir hesa og aðrar ferðir hjá Benedikti, liv og vinnuvirksemi hansara, fólk hann hittir, kvinnur og børn. Í høvuðsheitum afturlítandi sum hann situr á dekkinum umborð á ferðamannaskipinum Lyrú tann 25. august 1939. Eingin keðilig søga, men krevjandi at lesa. Um avbjóðingin er ov stór at fáa skil á gongdini, er hjálp at fáa. Alt í søguni er væl og virðiliga tíðar- og staðfest, og aftast í bókini er eitt innihaldsývirlit. Soleiðis ber til at fáa sær gongdina í tíðarrað, antin frá tí, at høvuðspersónurin var føddur, ella frá hann var gitin í móðurlívi ella við foreldrunum. Navnaskráin aftast í bókini ger tað møguligt at finna teir mongu søgupersónarnar aftur.

LÝSINGAR-KYNSTRÍÐ

Tað er beinleiðis orðað í bókini, at lesarin skal ikki identifisera seg við søgupersónarnar og hendingarnar. Hinvegin er Carl Jóhan tikin úr leikum at lýsa umhvørvi og innbúgv, at gera tað so væl, at lutir og umhvørvi liva – ein sær tað fyri sær. Longu á fyrstu síðuni eru dømi at finna um kynstrið, sum gjörði vart við seg longu í Rúm og Ó-.

Eitt, sum eyðkennir hesar lýsingarnar, er dvøljandi og nágreiniligi dāmurin. Lutirnir verða navnevnindir og útgjördir við merkingarsterkum orðingum, ið rína við soleiðis at “allir lutir strongdu fastari á”. Vanlig, ovurnýtt lýsingarorð sum lítil, stórir, vakur, ljótur o.t. eru fá í Eg síggi teg.... sum eitt nú:

*Skriðdunið av skipsmotorinum
leggur kvirruna undir seg, hurrar
í misblonkum útsíðum, í fyllingum
á bróstum og undir loftinum,
í lampuskermum, rútaglasi
og borðflatum. Ein sinniliga
innfjarur bassljómur. Hvisjið av
sveiggjhurðunum tekur langliga
undir, eins og lágligt trummuskav,
letisliga stevjaunt.*

Út frá “at leggja undir seg” og við ljóðhermandi navnorðinum “hvisjið” breiðir myndburðurin seg út og endar við at samanbera rútmuna í ganginum og trummutónleik. Henda samanbering gongur í sínum lagi sum eitt leiðarmotiv gjøgnum bókina. Men orðingin “eins og” kemur øgiliga ofta fyri og verður ein heldur tónadeyv endurtøka í tí annars sera fjølbroytta tekstinum. Minir í so máta um skrivikynstrið hjá Kristiani O. Viderø. Viderø skrivaði bronglað føroysk, ið hevur sína merking í høpinum, endurgevur m.a. eina kenslu av ikki at eiga heima ella innivist í vanligum gerandislívi og samskifti.

Hjá Carl Jóhan er tann serligi stílin vørumerki – tað carl jóhanska brandið – tann listaliga tilevningin av føroyska málinum, sum hann vil hava. Eitt nú nýtir hann sjáldan tey mest vanligu orðini, men tekur heldur ‘grannaorðið’, “smámunaligur” fyri “týðningarleysur”, “sjálvvissur” fyri “sjálvtryggun” o.t. Við onkrum einstøkum undantøkum (m.a. sitatini á øðrum málum) stendur alt í Eg síggi teg ... í Móðurmálsorðabókini. Í sambandi við seksualitet setur bókina á skrift í verk forvitnisligar og lítið brúktar partar av orðfeinginum.

Viðhvørt eru setningarnir avbera stuttir, bara eitt orð, viðhvørt eru teir langar endurgávur av hugarensli hjá

søgupersónum eitt nú undir samlegu (tó ikki so long petti uttan punktum sum tilvitskustreymur Molly í Ulysses).

Summi samansett orð hava bindistriku, viðhvørt standa tey við skáskrift sum whiskey-flaska, musikk-kæsur, opiums-toka, vertskýldu. Hinvegin hevur viskyflaska hvørki bindistriku ella skáskrift, heldur ikki sváulpinnur, hvørvingarkensla, ófrættæingil o.fl. Og nú eg eri í holt við tað, sum argar. Øll fólkavørn uttan Benedikt (haldi eg) standa við skáskrift, summi staðarnavn og Guð. Tey flestu sitatini á fronskum og týskum, ið kundu givið bókini altjóða dām, eru fongd við prentvillum, og verða tí bara ókunnar royndir at erpa sær. Tað eru eisini nakað nógvar prentvillur í bókini sum heild, og tað er, Forlagið Sprotin, ikki nóg gott!

JOYCE OG JENSEN

James Joyce hevur einaferð sagt, at hann hevði lagt so nógvar gátur og so nógv dulsmál í skaldsøguna Ulysses, at tað fór at geva professarunum ovmikið at gera í fleiri hundrad ár. Hetta var einasti mátin at tryggja sær ódeyðleika, legði hann afturat. Kanska er nakað tað sama galdandi fyri Carl Jóhan Jensen. Ið hvussu er longu ivaleyst av søgur og mytologiur til um tað, ið Carl Jóhan skrivar, men so ringur at lesa, sum sagt verður, er hann avgjørt ikki. Tað er mennandi at gera tað.

ES: Meira um bókina er at lesa á www.setur.fo...